

В. Г. Сарбей (Київ)

Науково-практична конференція «Роль столиці у процесах державотворення: історичний та сучасний аспекти»

28 лютого 1996 р. у Києві відбулася науково-практична конференція «Роль столиці у процесах державотворення: історичний та сучасний аспекти». Організаторами конференції виступили інститути НАНУ: держави і права, археології, історії України, а також Ліга історичних міст України, Київський науково-дослідний інститут соціально-економічних проблем. Активну участь у її роботі взяли історики, економісти, юристи та представники міських управлінь і ряду інших міст України.

Грунтовні доповіді на конференції виголосили академіки НАН України. Зокрема, П. П. Т о л о ч к о у своїй доповіді «Роль Києва у формуванні і становленні давньоруської державності» на основі писемних й археологічних джерел довів наукову неспроможність використовуваної й сьогодні у політичних антиукраїнських намірах карамзінської концепції нібито прямої історичної спадкоємності м. Володимира від стародавнього Києва, показав, що свого значення столичного міста Київ не втратив і після татаро-монгольської навали середини XII ст. До кінця XIII ст. він зберігав свою славу центру руського православ'я, і навіть така відома середньовічна літературна пам'ятка як поема «Задонщина» визнавала провідну державооб'єднуючу роль «матері городів руських»; збереглася й утверджена протягом століть триступенева міська адміністрація Києва: тисяцький, соцький, десяцькі.

В доповіді академіка В. А. С м о л і я «Богдан Хмельницький і Київ» показано, що вже Петро Сагайдачний розумів значення Києва як об'єднаної центру українських земель, а Богдан Хмельницький, підкреслюючи те саме історичне значення у період будівництва Української козацької держави, прямо заявляв: «Я пан — воєвода київський». Багато сторінок біографії великого гетьмана, починаючи з його юнацьких років, пов'язано з Києвом. Повчальним і сьогодні є державницьке ставлення Б. Хмельницького до Києва, виражене в його універсалах, що надавали киянам усілякі пільги і проголошували необхідні заборони щодо розвитку господарського життя міста.

Актуальні питання поточної роботи фахівців-істориків і містобудівників порушено у доповіді академіка П. Т. Т р о н ь к а «Історико-культурна спадщина Києва: проблеми і перспективи». Доповідач навів статистику втрат пам'яток київської старовини (найбільше за період 1920—40-х рр.), розповів про роботу над підготовкою тритомного видання Зводу пам'яток історії і культури по м. Києву, про започаткування втілення у життя державної програми відтворення і відновлення зруйнованих і загублених матеріальних пам'яток Києва.

В своїй доповіді «Столиці зарубіжжя: історичний досвід і сучасна роль» академік А. М. Ш л е п а к о в показав, що Київ віками формувалася за типом більшості столиць європейських держав як осередків промислової і технологічної культури, наукового потенціалу, культурно-мистецького життя. Державотворчі сили, як правило, формувалися у столичних містах. Не був у цьому відношенні винятком і Київ. Сьогодні, коли так розширилися можливості відвідин столиці України іноземними туристами, дуже відчувається потреба у сучасних путівниках по місту, виданих українською та іноземними мовами.

Член-кореспондент НАН України М. Ф. К о т л я р у своїй доповіді «Давньоруська державність від Києва до Галича» рішуче виступив проти терміну «Галицько-Волинська держава» як такого, що спирається на міф

про спадкоємність Галицько-Волинського князівства від Київського. Насправді, навіть після Батиевої навали на Київ ні Галич, ні Володимир (на Волині) не спромоглися стимулювати об'єднавчий процес щодо руських (українських) земель. (Зазначимо, що проти цих положень на конференції виступив голова міської Ради м. Галича Я. Б. Тонкевич, але свого заперечення не аргументував ґрунтовними фактами, а лише послався на поему «Слово о полку Ігоревім» та Указ Президента України Л. Д. Кучми про збереження м. Галич як історичної пам'ятки).

Безперервна у віках традиція збереження Києвом історичного значення столичного міста за часів середньовіччя і періоду піднесення національного культурно-освітнього і політичного руху аж до часів радянської влади розкрита у повідомленнях: канд. іст. наук Г. Ю. Іванкіна «Політичне значення Києва у другій половині XIII—XV ст.», канд. іст. наук О. В. Русіної «Київська політична традиція в XIV—XV ст.», канд. іст. наук В. М. Рички «Київ — другий Єрусалим (Давньоруська столиця в політичній культурі та ідеології українського середньовіччя)», канд. іст. наук П. М. Саса «Київ в моделі і моделюванні національної ідентичності українців у переддержавний період (перша половина XVII ст.)», д-ра іст. наук В. Г. Сарбєя «Місце і роль Києва в українському національному відродженні XIX — початку XX ст.», д-ра іст. наук С. В. Кульчицького «Проблема столиці в радянській Україні міжвоєнного періоду (Київ — Харків — Київ)».

Директор Київського науково-дослідного інституту соціально-економічних проблем д-р екон. наук Ю. П. Лебедінський у доповіді «Організаційно-економічні засади виконання Києвом столичних функцій в сучасних умовах», підкресливши важливість для сучасного практичного державотворення прийняття «Закону про столицю України», нагадав і про два знаменних ювілеї, які виповнюватимуться у 1997 р. і пов'язані з одержанням Києвом магдебурзького права та започаткуванням щорічних конгресів ярмарок.

Багато науковців-економістів та юристів, депутатів Рад і працівників держадміністрацій у своїх виступах наголошували на необхідності якнайшвидшого прийняття державного Закону і Статуту столичного міста щодо Києва. Наводилося безліч поточних та історичних аргументів. Роботу конференції підсумував мер Києва Л. Г. Косаківський. Його виступ також був багатий на історичні аргументи. Згадувалися і дарований Києву 1710 р. особливий статут, і універсали Богдана Хмельницького, і відповідні державні документи УНР. Нині існуючі у Києві паралельні структури місцевого самоврядування — це двовладдя, яке не зміцнює Українську державу. Київ був і залишається політичним барометром України, вічною її столицею, самоврядним містом. В Європі нема жодної столиці без окремого до кожної з них державного Статуту. Конче необхідний такий Статут, Закон і для столиці незалежної України.

Учасники конференції одностайно підтримали думку про необхідність затвердження найвищими державними структурами Закону про столицю України і схвалили текст відповідного Звернення до Президента, Верховної Ради і Кабінету Міністрів України.

С. І. Світленко (Дніпропетровськ)

Міжрегіональна науково-практична конференція «Україна і Росія: досвід історичних зв'язків та перспективи співробітництва»

21 грудня 1995 р. в Дніпропетровському державному університеті відбулася міжрегіональна науково-практична конференція «Україна і Росія: досвід історичних зв'язків та перспективи співробітництва». В її роботі взяли